

Zázrak umenia Západu

Paul Krause

27. augusta 2021 ✝ Kultúra

Nie je tajomstvom, že sa vedie vojna proti umeniu, vojna proti dobru a proti kráse. Noví Vandali sú v pohybe. A na rozdiel od vandalov predchádzajúcej generácie, ktorí za umenie považovali hlúposti, noví vandali v mene politicky korektného ducha doby strhávajú a ničia všetko umenie. Napriek deštrukcii toto obrazoborectvo nie je nič nové pod slnkom. A tak ako v minulosti, aj teraz sa katolíci musia zasadzovať za to dobro a krásu v umení.

Zdroj: wikimedia commons

Pred vznikom dadaizmu a impresionizmu bolo západné umenie vo svete jedinečné. Forma a elegancia, konkrétnosť a plynulosť, osobnosť a kolektív, to všetko sa stalo súčasťou drámy západného umenia. Jeho výnimočnosť je produktom kresťanstva. Nikde inde na svete nebol portrét či dráma v umení vyjadrené spôsobom, ktorý dokáže vyvolať takýto pocit, vášň a spytovanie svedomia.

Počiatkom umenia Západu je teológia. Zárodok západného umenia sa nachádza v prvej Mojžišovej knihe, ktorú poznáme pod názvom Kniha Genezis. Stvorenie človeka na Boží obraz viedlo k vzniku portrétu a osobnosti v kresťanskej a západnej umeleckej tradícii. Sústreďenie sa na podobu a osobnosť jednotlivca bolo spôsobom vyjadrenia antropológie *imago Dei* v umeleckej forme.

Západné umenie dosiahlo svoj vrchol v období renesancie, protireformácie a baroka. Žiadna iná epocha nepriniesla taký rozkvet umenia, ktoré zdobí múzeá a zostáva vzácnym pokladom pre katolíkov a celý svet. Dokonca aj príbehy dávnej minulosti Európy boli vykúpené krstnými štetcami Michelangela, Tiziana a Petra Paula Rubensa.

Zdroj: wikimedia commons

Dramatická malba Petra Paula Rubensa, keď z nej vyberieme jednotlivé obrazy, vytvára portréty podobné Rembrandtovi. Pri pohľade na Rubensovo *Vyzdvihnutie Krista na kríži* vidíme súčasne kolektívny celok i jednotlivosti, ktoré možno izolovať. Človek má pocit, že izolované zobrazenia Krista na kríži alebo Márie Magdalény, ktorá sa pozerá na Krista, sú obrazy samé o sebe, hoci sú súčasťou väčšieho diela. Vrcholom západnej umeleckej tradície je pozoruhodná syntéza celistvosti s individualitou, osobitosti s kolektivitou, osamelosti s mnohosťou.

Západná umelecká tradícia však nemala vždy také pohodlné a bezpečné zázemie. V 8. storočí hrozila kontroverzia ikonoklastov, ktorí ničili všetko, čo za sedem storočí kresťanského umenia a ikonopisectva bolo vytvorené.

Svätý Ján z Damasku napísal svoje tri slávne traktáty na obranu kresťanskej ikonografie. Ján, vychádzajúc z Písma, tradície a svedectiev svätých, cirkevných otcov a iných cirkevných spisovateľov, odsúdil obrazoborcov ako duchovne infantilné a nevedomé nástroje démonov. Zašiel až tak ďaleko, že podľa neho ikonoklasti vedú vojnu proti svätým a páchajú väčšie škody, než by dokázal satan a jeho prisluhovači. Podľa Jána nás umenie učí o Bohu, o láske, o kráse.

Záchrana kresťanskej ikonografie zachovala kresťanskú umeleckú tradíciu, ktorá rozkvitla v stredoveku a dosiahla nádhernú a inšpiratívnu podobu, akú poznáme dnes. Za obrazmi sa však skrývajú príbehy komunikácie – niečo, o čom hovoril aj Ján z Damasku, keď bránil obrazy pred ikonoklastmi. Umenie nám rozpráva príbeh.

Zdroj: wikimedia commons

Faetonov pád Petra Paula Rubensa je typickým príkladom zobrazenia pohanského príbehu s kresťanským posolstvom. Faeton sa zmocnil voza svojho otca Apolóna a odišiel s ním, ale nedokázal udržať pod kontrolou jeho potenciálne smrteľné následky. Apolón ovládal voz s jemnosťou, pretože on a len on udržiaval rovnováhu neba a zeme i ročných období, ktorá je teraz ničená vinou Faetonovej pýchy. Zeus zrazil Faetona, aby zachránil zem.

Na obraze Faeton padá z voza. Je otočený, hlavu má sklonenú nadol, pred úžasnou silou neba si rukou zakrýva oči a nohy má vo vzduchu. *Hóry*, (bohyne ročných období) motýľovité tvory po jeho boku, zdesene kričia. Svetlo z neba, moc a autorita Dia, osvecuje voz. Zem pod ním je tmavá. Malba je majstrovským dielom.

Faetonova inverzia je alegóriou toho, čo sa stane, keď sa bezohľadný a vzdorovitý človek pokúsi uzurpovať si božský, prirodzený poriadok. Faeton doslova prevrátil poriadok sveta, spôsobil disharmóniu a v dôsledku toho sa rúti do smrti. *Hóry*, ktoré predstavujú krásu a harmóniu ročných období, kričia hrôzou.

Okrem toho narušené astrologické pásma predstavujú aj kozmický a sezónny poriadok a harmóniu narušenú kvôli Faetonovej pýche. Červený plášť, ktorý ho kedysi zdobil v jeho sláve, z neho padá. Faetonovo vyzlečenie symbolizuje jeho duchovnú nemoc, pretože červená farba je často farbou duchovného osvietenia a lásky. V prípade Faetona, ktorému z tela padá červený plášť, to znamená, že Faetonovi chýba akékoľvek duchovné osvietenie, čo je dvojnásobne umocnené tým, že padá hlavou a nohami k nebesiam, na smrť.

Falošná láska a pýcha priniesli Faetonovi skazu. Rubensova malba nielenže sprostredkúva kresťanskú pravdu prostredníctvom alegórie, ale je aj brilantnou pripomienkou falošnej lásky a pýchy vedúcej k deštrukcii, ktorú dnes vidíme v podobe mnohých Minifaetonov znesväcujúcich krásu umenia, pamiatok a ikon.

Nie je preto náhoda, že s úpadkom kresťanstva dochádza aj k úpadku umenia. Umenie je mocným prostriedkom na vyjadrenie myšlienok, príbehov a formovanie predstavivosti ostatných. Umenie má moc nasmerovať nás k dobru, pravde a kráse. Umenie môže sprostredkovať hlboké duchovné pravdy, o čom svedčí dlhá história sakrálneho umenia, ktoré Cirkev podporovala.

Sakrálne umenie je základom západnej kultúry, identity a viery. Je to základný kameň pravej kultúry, kultúry, ktorá oslavuje život a vzostup človeka k Bohu. Dokonca aj „svetské umenie“ obsahuje stopy kresťanskej pravdy a krásy.

Umenie nás inšpiruje a umožňuje nám prežívať božské zážitky práve preto, že zachytáva tú dávnu udalosť, stvorenie krásy a nádhery, ktorá povznáša dušu a zbožšťuje človeka. V umení nachádzame drámu našej existencie. Môže nás viesť nahor alebo nás ťahať dolu, ako to hovorili veľkí géniovia Západu, od Platóna cez Danteho až po Hildebranda. Preto je dôležité opätovne sa zmocniť umenia, ktoré nás volá k nebeským veciam, pretože umenie je jednou z najväčších inšancií *imitatio Dei*.

Je nevyhnutné, aby tí, ktorí nie sú novými vandalmi a filistrami, bránili zázrak a slávu západného umenia. Veď keby to Ján z Damasku nebol urobil, možno by sme nikdy nerozvinuli veľkého umeleckého ducha a tradíciu, ktorú teraz ohrozujú noví obrazoborci a barbari. Keďže katolíci vtedy zachraňovali umenie, je nutné, aby ho zachraňovali aj teraz. Umenie je a má byť cestou k Bohu. Ako už dávno napísal Ján z Damasku, práve preto, že umenie je cestou k Bohu, démoni vedú vojnu proti nemu, aby ochudobnili naše duše.

Preložené z portálu crisismagazine.com

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/zazrak-umenia-zapadu/>